

УДК 37.013.83

Т. ШАНСКОВА

Житомирський державний університет імені Івана Франка

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ТВОРЧОСТІ СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ПРИ ЗДОБУТТІ ДРУГОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті висвітлено сучасні тенденції розвитку другої вищої освіти в Україні; описано проблеми професійної перепідготовки фахівців з вищою освітою; проаналізовано поняття «професійна творчість педагога»; з позиції педагогічної акмеології подано рівні професійної зрілості педагога та показано можливості розвитку професійної творчості студентів

***Ключові слова:** професійна переорієнтація, професійна творчість педагога, актуалізація творчого потенціалу педагога, педагогічна акмеологія*

Постановка проблеми. Початок ХХІ століття характеризується стрімкими змінами у всіх сферах життя людей. Так, сьогодні пріоритетною ідеєю розвитку освіти у світі загалом, як і в Україні зокрема, є *концепція неперервної освіти*, що спрямовує кожну людину на навчання, здобуття нових знань, умінь та навичок протягом життя.

Починаючи з дев'яностих років ХХ століття в Україні відбулися стрімкі соціальні зміни: зниження рівня матеріального забезпечення населення, безробіття, але в той же час поява нових професій, наприклад, психолог, соціальний педагог. Тому володіння декількома спеціальностями дає можливість краще адаптуватися та бути конкурентоспроможним в умовах ринкової економіки.

На сьогоднішній день система другої вищої освіти в Україні активно функціонує та розвивається. Її законодавче забезпечення висвітлено в законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Концепції освіти дорослих та інших документах. У той же час залишається багато невирішених проблем щодо покращення ефективності навчального процесу дорослих студентів в умовах здобуття другої вищої освіти.

Якщо детально проаналізувати сучасний стан підготовки фахівців гуманітарного профілю (вчителів початкових класів, української мови та літератури, іноземної мови та літератури, історії та правознавства, а також психологів і соціальних педагогів) в умовах другої вищої освіти, то можна зазначити, що основною проблемою є *нерівномірний рівень підготовки студентів-першокурсників*. Частина з них вже працюють за спеціальністю і прагнуть отримати диплом та покращити свій рівень професійної майстерності завдяки оволодінню інноваційними методами роботи, які вони зможуть одразу використовувати у своїй професійній діяльності; частина студентів мають вищу педагогічну освіту та здобувають нову кваліфікацію, інші студенти є фахівцями в галузях економіки, техніки, медицини тощо.

Доросла людина може сприймати ситуацію професійної переорієнтації чи як кризовий момент життя, чи як ситуацію для відкриття нових життєвих перспектив. Такі відмінності зумовлені різною здатністю людей рефлексивно ставитися до життя і проблемних ситуацій, а також наявністю професійно важливих рис та здібностей, необхідних для оволодіння певною професією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблеми зміни професії присвячено багато наукових робіт. Так, Б.Г. Ананьєв [1] запропонував напрями психолого-педагогічного розвитку дорослих людей: навчання дорослих на усіх рівнях освіти; перенавчання та донавчання в умовах трудової діяльності, оволодіння суміжною професією; підвищення кваліфікації кадрів, удосконалення з тієї кваліфікації,

якою людина не оволоділа раніше з урахуванням найновіших досягнень науки і техніки в цій галузі діяльності.

Психологічному аналізу професійної переорієнтації присвячено дослідження М. Захарової, Л. Кален, О. Михайлечко, Л. Пельцман, В. Петрова, І. Шелест та інших. Також видано багато наукових робіт, присвячених розвитку професійно значимих рис особистості (К. О. Абульханова-Славська, Л. С. Виготський, І. С. Кон, А. Маслоу, К. Роджерс, С. Л. Рубінштейн та інші).

У той же час сьогодні недостатня увага приділяється саме процесу професійної перепідготовки дорослих студентів в умовах другої вищої освіти гуманітарного профілю, спрямованої на формування творчого суб'єкта професійної діяльності з розвинутими професійно важливими якостями, здатного до постійного самовдосконалення.

Мета статті: показати можливості розвитку професійної творчості дорослих студентів гуманітарних спеціальностей у процесі професійної підготовки при здобутті другої вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Повторний професійний вибір розглядається як результат ціннісно-сміслового визначення особистості щодо професії та подальшого життя в цілому. Професійна переорієнтація визначається як окремий момент професійного становлення людини і важлива подія її життя [3].

Навчання дорослих студентів має являти собою індивідуальну освітню траєкторію, що забезпечує життєву перспективу й усвідомлення свого потенціалу. В той же час дорослі з вищою освітою в умовах перепідготовки не можуть зосередитися на навчанні, не можуть сприйняти точку зору вченого; повчають інших і розмовляють; швидко розчаровуються у заняттях, якщо не задоволені їх очікування; дорослі мають високий рівень службової та особистісної амбітності; критично порівнюють навчальний матеріал із власним досвідом; бояться критики [2]. Така ситуація вимагає від викладачів високого рівня андрагогічної та професійної компетентності та здатності задовольняти освітні потреби всіх студентів.

У сучасній науковій літературі *професійна творчість педагога* розглядається як процес творчого розв'язання педагогічних задач в умовах педагогічної дійсності. Також у наукових дослідженнях приділяється значна увага проблемам специфіки педагогічної творчості та особливостям підготовки до неї студентів вищих навчальних педагогічних закладів освіти (В.І. Андреев, Ю.К. Бабанський, Д.Б. Богоявленська, Н.М. Бружукова, В.І. Загвязинський, В.А. Кан-Калик, О.В. Киричук, Н.В. Кичук, Л.М. Лузіна, М.Д. Нікандров, М.М. Поташник, С.О. Сисоева, Р.П. Скульський та інші).

Деякі науковці розглядають педагогічну творчість працівників освіти в контексті вивчення передового педагогічного досвіду, педагогічної майстерності та їх роботи по самовдосконаленню (Ю.П. Азаров, І.А. Зязюн, Л.М. Лузіна, М.Р. Львов, С.П. Соловейчик та інші). Проте, на сьогоднішній день в науковому обігу не існує однозначного визначення поняття «педагогічна творчість».

Творчість педагога формується та розвивається на основі накопиченого ним соціального досвіду, психолого-педагогічних та методичних знань, нових ідей, умінь та навичок, які дозволяють знаходити та застосовувати новаторські форми та методи педагогічної діяльності (Ф.Н. Гоноболін, С.В. Кондратьєва, Н.М. Кузьміна, А.К. Маркова, В.А. Сластьонін та ін.).

Актуалізація творчого потенціалу педагога – цілеспрямована поетапна взаємодія, динамічний процес, який постійно змінюється; коли під впливом певних умов активізуються творчі можливості педагога. Педагогу, що має високий рівень навчальності та виявляє інтерес до творчої педагогічної праці необхідно створювати умови для актуалізації і розвитку його творчих можливостей. У той же час актуалізації творчих можливостей педагога заважає ригідність, боязнь самостійності, використання у діяльності готових рішень.

Педагогічна акмеологія – наука про шляхи досягнення професіоналізму у праці педагога. Можна виділити чотири рівні професійної зрілості особистості педагога.

1. Початковий рівень оволодіння професією має за мету адаптацію до професії, первинне засвоєння норм, необхідних прийомів, технологій.

2. Рівень педагогічної майстерності передбачає використання вчителем у своїй діяльності кращих зразків передового педагогічного досвіду, володіння прийомами індивідуального підходу до учнів, здійснення особистісно-орієнтованого навчання;

3. Рівень самоактуалізації педагога у професії.

4. Творчий рівень передбачає внесення вчителем особистісного творчого вкладу, авторських пропозицій, які стосуються як окремих завдань, прийомів, засобів, методів, форм організації процесу навчання, так і створення нових педагогічних систем навчання та виховання).

На факультеті післядипломної освіти та довузівської підготовки Житомирського державного університету імені Івана Франка впроваджується технологія диференційованого навчання майбутніх фахівців гуманітарного профілю. На основі інформації про першу вищу освіту студентів, дослідження їх мотиваційної орієнтації на здобуття другої вищої освіти, відповідей на практичних та семінарських заняттях визначається рівень професійної зрілості кожного студента.

За результатами досліджень, які проводилися протягом 2008-2011 років, 30% студентів знаходяться на початковому рівні професійної педагогічної діяльності. Тобто – це люди, що є дипломованими фахівцями в різних галузях народного господарства. 45% студентів уже працюють вчителями і мають власні творчі здобутки, а отримують освіту за іншою педагогічною кваліфікацією; 20% дорослих студентів, здебільшого майбутніх психологів, знаходяться на рівні самоактуалізації у професійній діяльності, а 10% студентів – на творчому рівні: мають видані наукові статті, власні методичні розробки уроків, тренінгів тощо.

Результати досліджень показали, що процес навчання фахівців гуманітарного профілю при здобутті другої вищої освіти має потужний потенціал для розвитку професійної творчості студентів, тому що більша частина з них включена у професійне середовище.

Удосконаленню професійної майстерності дорослих студентів сприяє їх активне включення у спільну навчальну діяльність в академічній групі. Тобто на заняттях відбувається не тільки засвоєння знань та вироблення вмінь, а також обмін професійним досвідом. Окрім цього, доброзичливі стосунки між студентами групи сприяють більш швидкій та ефективній адаптації студентів негуманітарних спеціальностей до вимог нової для них професії.

Висновки. Таким чином, при здобутті другої вищої освіти підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю загалом і вчителів зокрема повинна здійснюватися відповідно до сучасних освітніх парадигм, концепції неперервної освіти та спрямовуватися на формування творчого професіонала.

Готовність майбутнього фахівця гуманітарного профілю до професійної творчості – це його потенційна здатність до здійснення творчої професійної діяльності, яка формується у процесі спеціально організованої професійної підготовки і зумовлена рівнем розвитку професійних і особистісних якостей.

До технологій навчання дорослих, які сприяють розвитку професійної творчості фахівця, ставляться такі вимоги: можливість опанування методів самостійного пошуку знань у різних сферах науки та культури, теорії та практики; наближення навчання до реального життя, де дорослий самостійно ухвалює рішення та отримує конкретний результат.

Список використаних джерел

1. Ананьев Б.Г. *Интеллектуальное развитие взрослых как характеристика обучаемости* / Б.Г. Ананьев // *Советская педагогика*. – 1969. – № 10. – С. 162.
2. Григорьева Е.А. *Андрогогическое позиционирование профессионального развития педагога*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до дж.: <http://www.pipprori>
3. Климов Е.А. *Психология профессионального самоопределения*. / Е.А. Климов. *Психология профессионального самоопределения*. – Ростов-на-Дону: Изд-во «Феникс», 1996. – 512 с.

Стаття надійшла до редакції 31.01.2012.

Шанскова Т.

Житомирский государственный университет имени Ивана Франко, Украина

РАЗВИТИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ТВОРЧЕСТВА СТУДЕНТОВ ГУМАНИТАРНЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ ПРИ ПОЛУЧЕНИИ ВТОРОГО ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье освещены современные тенденции развития второго высшего образования в Украине; описаны проблемы профессиональной переподготовки специалистов с высшим образованием; проанализировано понятие «профессиональное творчество педагога»; с позиций педагогической акмеологии поданы уровни профессиональной зрелости педагога и показаны возможности развития профессионального творчества студентов.

***Ключевые слова:** профессиональная переориентация, профессиональное творчество педагога, актуализация творческого потенциала педагога, педагогическая акмеология.*

Shanskova T.

Zhytomyr State University named after Ivan Franko, Ukraine

DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL CREATIVE HUMANITIES STUDENTS IN OBTAINING THE SECOND HIGHER EDUCATION

The article highlights recent trends in the second higher education in Ukraine, described the problem of retraining adult specialists with higher education, analyzed the concept of «professional art teacher», from the standpoint of educational acmeology given level of professional maturity and shows the teacher professional development opportunities for art students.

***Keywords:** professional reorientation, a professional art teacher, actualization of creative potential teacher, teaching acmeology.*